

Gréčtina verzus latinčina?

Niet vari na svete takej ideálnej skutočnosti, aby aj z nej nemohol niekedy vzkličiť dajaký ošklivý problém. Podnety na to môžu pochádzať azda až „od výmyslu sveta“ a na sémanticky masívnu šírku tohto slovenského úslovía som si spomenul aj preto, aby sa pri výpočtoch potenciálnych vyhľadávačov rafinovaných nezhôd obozretne pamätalo najmä na nášho denno-denne snoriaceho záškodníka, vulgo dicto „Rohatého“, s obrovskou suitou svojich pomocníkov. Lebo sa môže niekomu zdať divné i to, prečo by sa mali dávať do antagonistického vzťahu tieto dva vyspelé klasické jazyky, keď obidva by si zasluhovali skôr rovnakú úctu a rešpekt, a to i preto, že okrem klasickej múdrosti a umenia oba tieto jazyky rovnako výdatne poslúžili i rodiacej sa múdrosti duchovnej, najmä kresťanskej.

Jednako, hore uvedená syntagma nevisí vo vzduchu, ale má reálny základ, a to i napriek tomu, že ona sama osebe je vlastne nezmyselná. Je to v podstate inotaj, či táto dvojica slov nie je skôr metaforou, kde pod „latinčinou“ sa myslí na starovekého a *svätého Hieronyma (Sophronia Eusebia)*, ktorého pápež Bonifác VIII. vyhlásil za *Učiteľa Cirkvi – a za gréčtinu sa niekedy majú odvahu skrývať niektorí súčasní teologickí elévi!*

No v mojom prípade sa veci vyvinuli tak, že som sa dostal do konfrontácie s hore naznačeným kvázi problémom. V rámci svojich tzv. *Biblicko-jazykových reflexii*, ktorými som sa začal zaoberať v roku 2012, zvolil som si meditatívne vhodné témy z Biblie, ktoré som chcel publikovať pod stručným názvom *Biblické reflexie*. No takmer súbežne som prišiel na to, že bez správne aplikovanej jazykovej stránky aj myšlienkový obsah jednotlivých veršov posvätného textu je takmer nemožný a v každom prípade môže byť veľmi ochudobňujúci, ba niekedy až hriešne hlúpy. A takýto prípad sa stane zvlášť nepríjemný vtedy, ak sa zle preložený text Svätého písma prevezme i do liturgického Lekcionára, používaného v rámci Bohoslužby slova.

Takýto bol, a ešte i je, prípad štyroch vstupných dvojverší hebrejskej poézie z *Knihy múdrosti*, začínajúcich sa slovami: „Duše spravodlivých sú v Božej ruke, muka smrti sa ich nedotkne“. Čítavajú sa vo Sviatok všetkých svätých a pri omšiach za zosnulých (Múd 3, 1–4). Ako korektorovi tohto škandalózne preloženého textu, a to ešte i v druhom vydaní, no tiež zle opraveného Lekcionára, pokladal som za „svätú povinnosť“ upozorniť na to jednotlivých diecéznych Otcov biskupov, že do ich nevyhnutnej pozornosti posielam skorigovaný text týchto veršov, aby ich po svojom prípadnom odobrení rozposlali na svoje farské úrady.

Očakával som to v nádeji, že sa už viac než po sedemdesiatich rokoch prestanú čítať po kostoloch nehorázne preložené texty, ktoré naši biblisti (zo SSV) prevzali ešte z českého vydania v Brne roku 1946, a navyše ešte i „obohatili“ o vlastné a rovnako veľké chyby! Tento text som elektronicky poslal Konferencii biskupov Slovenska, konkrétne Mons. Stanislavovi Stolárikovi, ktorý je v rámci KBS poverený starostlivosťou o takéto

otázky, a to v nádeji, že aj ostatné prípady, ktorých nie je málo, budú sa konečne takto, a najmä promptne riešiť.

Bola to však nádej márna, a o to ešte väčšie sklamanie, že takáto celkom jednoduchá záležitosť sa nebudaj znova odsunie „ad infinitum“! Lebo za šesť rokov sa odvtedy v tejto veci neurobila nijaká náprava. Tajomník pána biskupa sa mi síce aj poďakoval, no s nevelmi jasnou poznámkou, že „**oni to prekladajú z gréčtiny**“! Nejasnou poznámkou preto, lebo dovtedy ešte nebolo ani náznaku, aspoň podľa môjho vedomia, žeby sa v Katolíckej cirkvi na Slovensku začala formovať dajaká, zrejme len veľmi pochybená opozícia voči Hieronymovej Vulgáte, s neodôvodnenou preferenciou gréčtiny na úkor veľmi podozrivo odmietanej latinčiny!

Hlavné podozrenie z ignorovania Vulgaty však nepríjemne vyplynulo z článku Martina Kramaru, ešte z predvianočného čísla Katolíckych novín z roku 2017. V ňom tento citovaný autor zaujal odmietavý postoj k návrhu francúzskych pánov biskupov upraviť šiestu prosbu modlitby Otčenáša, ktorá znie „*a neuved' nás do pokušenia*“. Svoj postoj vložil hneď do názvu tohto svojho článku, že „*Zmena Otčenáš v slovenčine nie je nevyhnutná*“!

No v tomto mojom článku nemám za hlavnú úlohu riešiť otázku, ktorú nepriamo nastolil odvážny pán Kramara, ani venovať sa všetkým štyrom spomenutým vstupným dvojverším hebrejskej poézie, ktorým sa už dostalo náležitej pozornosti v predchádzajúcich Biblicko-jazykových reflexiách, ktoré vychádzali v dvojtyždenníku Kultúra od 23. 9. 2015 do 17. 5. 2017.

O zmienenej nepríjemnosti sa tu dá hovoriť najmä preto, že meno autora článku sa momentálne spája i s jeho funkciou hovorcu KBS, takže sa vynára otázka, či hore citované tvrdenie, že Zmena modlitby Otčenáš v slovenčine nie je nevyhnutná, je zaštitené aj autoritou tejto inštitúcie. Lebo to by mohlo, vice versa, práve túto autoritu značne spochybniť!

Autor citovaného článku a jeho potenciálne odobrujúca KBS by v takomto prípade boli trápne prehliadli skutočnosť, že Katolícka cirkev na Slovensku, a nielen na Slovensku, lež i vo Francúzsku, ba na celom svete po stáročia a denne vari nespočetnekrát používala modlitbu Otčenáš podľa Hieronymovej Vulgaty v tradičných Tridentských omšiach do konca Druhého vatikánskeho koncilu (1962), a podľa *Motu propri[a]* pápeža Benedikta XVI. fakultatívne dodnes.

Nuž, aký je vlastne rozdiel v tejto neapretovanej (a) a v apretovanej (b) časti modlitby Otčenáš:

- a) „*a neuved' nás do pokušenia*“ (podľa grécko-nemeckého podania),
- b) „*a nedaj nás zviest' pokušeniu /do pokušenia/* (po Hieronymovej úprave latinského textu).

Hieronym upustil od slovesa „viest“ (uviesť), grécky: „eisnegkés“, nemecky: „führen“, ale nevzal do úvahy ani latinské sloveso „ducere“ čiže „viest“, ale nahradil ho slovesom „zviest“ čiže „inducere“ a dal ho ešte i do gramatického tvaru *konjunktívu* 2. os. sg. „**inducas**“ (oproti indikatívu,

ktorý znie „**inducis**“). A konjunktívne sloveso „*inducas*“ spojil ešte i s konjunktívne záporovou časticou „*ne*“ – čo značí: „nie aby, niežeby“.

Konjunktívna konštrukcia tejto prosby sa okrem toho viaže i na tzv. „Intenciu slovesného deja“, ktorá ako každá gramatická kategória má svoj *obsah* i svoju *formu* a tvorí sa pri každej „*väzbe slovies s neurčitkom*“.– Väzobným slovesom je v hore uvedenom prípade sloveso „*dat*“ (alebo *nechat*) a „*neurčitkom*“ je sloveso „*zviest*“.

Preto do takéhoto kontextu „*Intencie slovesného deja*“ i „*väzby slovies s neurčitkom*“ možno zaradiť aj to povestné stredoveké heslo „*Memento mori*“! – No tu by viac mohli povedať naši lingvisti Eugen Pauliny a Ján Horecký, čo sa tejto otázke venovali v 50-tych rokoch minulého storočia.

Celé konjunktívne znenie tejto prosby môže teda vyznieť takto: „a nech nás nenecháš (nedáš) zviest' pokušeniu (do pokušenia)“, resp. ako je to stručnejšie uvedené vyššie: „a nedaj nás zviest' do pokušenia“. A latinská podoba tejto prosby Otčenáša znie: „*et ne nos inducas in tentationem*“.

Teda už z hore citovaného „francúzskeho“ návrhu jazykovej úpravy Otčenáša vyplýva, že francúzski páni biskupi nič nové nevymysleli, len si poslúžili prekladom Otčenáša, prevzatého z už citovanej Tridentskej omše.

Treba povedať, že terajší text slovenského Otčenáša je prevzatý z nemčiny ako v podstate väčšina náboženských textov, a tie sa preberali z neapretovanej gréčtiny (teda bez obvyklej štylisticko-jazykovej úpravy textu pred tlačou), lebo Hieronym do gréckeho textu nemal právo zasahovať. Slúžil mu len na porovnanie s latinským. Upravovať latinský text mal zrejme súhlas pápeža Damaza, s ktorého odobrením aj túto úlohu vykonával ako pri Itale. Podobnú fakultu aj pre grécky text Hieronym asi prenechával len na príslušného patriarchu Byzantsko-gréckej „provincie“ Univerzálnej cirkvi. Tu zistiť správny text Otčenáša stačilo iba porovnať ho s obsahom Otčenáša Tridentskej omše. Lenže i dnes to vyzerá tak, s'aby táto vec bola ponechaná len napospas dnešným experimentátorom (ako veľa, nie veru najš'astnejších jazykových úprav v súčasnej liturgickej praxi).

Teda nič by nebolo prirodzenejšie, než prevziať Hieronymovu apretúru latinského textu šiestej prosby Otčenáša, používanú prinajmenšom pol tisícročia v Tridentských omšiach (a zrejme už i predtým). Lenže vedenie slovenskej Katolíckej cirkvi pôsobí dojmom, akoby sa tiež prikláňalo k onomu gréckemu zneniu Otčenáša, čo by zodpovedalo i duchu povrchnosti dnešných čias, ktoré nie sú naklonené hieronymovskej exaktnosti, najmä nie v duchovnej sfére. A Hieronym ako mimoriadne vzdelaný svätec, teológ, básnik a filozof, bude vari aj medzi prvými, ktorých by sily New age tohto sveta, ak by sa im ho podarilo ovládnuť celkom, dali azda i na „*index librorum prohibitorum*“!

A v tomto ohľade by im dnes mohli byť k dispozícii aj niektorí slovenskí, a takzvaní „morálni“ teológovia, ako to už dal najavo i „jeden z

nich“! Lebo ak sa Hieronymova osobnosť vnímala pod vplyvom svetských kruhov prevažne len ako zjav vynikajúceho lingvistu doby (zač. 4. st. n. l.), v skutočnosti ešte oveľa vyššie možno nastaviť aj „latku“ jeho teologickému zápalu a prahnutiu po jeho maximálnej výške. Práve táto túžba nasmerovala kroky tohto pôvodom južného Slovana z Dalmácie do vtedy ešte gréckej a pomerne blízkej Kapadócie. Prilákala ho tam grécka ranokresťanská teológia tzv. Kapadóckých otcov, z ktorých najjasnozrivejšiu hlavu, svätého Gregora Naziánskeho, si Hieronym zvolil za svojho učiteľa.

Pápež Damaz takto všestranne – teologicko-filozoficky, ba i poeticko-filologicky disponovaného Hieronyma poveril jazykovou úpravou Svätého písma preloženého do ľudovej latinčiny, zvanej Itala, o ktorej vpredu už bola reč. Lenže okrem úpravy Italy, Hieronym „ex privata industria“, podujal sa apretovať i texty Starého zákona (zmluvy), no zjavne tiež aj s požehnaním toho istého staručkého a svätého života pápeža Damaza, ktorý si Hieronyma obľúbil a zvolil i za svojho osobného tajomníka.

Hieronym pokladal za nevyhnutné porovnávať aj latinské a grécke texty *Svätého písma* – Starého i Nového zákona (zmluvy), ale ani v rámci tejto úlohy nemohol upustiť od svojho apretorského zápalu, čiže *štylisticko-jazykovej úpravy*, ktorou sa tak výnimočne prezentoval práve v druhom dvojverší spomenutej hebrejskej poézii z Knihy múdrosti, a to hneď po takejto apretúre latinského textu spomenutej prosby Otčenáša: „*a nedaj nás zviest' do pokušenia*“ – „et ne nos inducas in tentationem! No pri Hieronymovej apretúre tohto hebrejského dvojveršia treba zvlášť zbystriť pozornosť.

Ako vynikajúcemu znalcovi latinčiny bola Hieronymovi iste dobre známa spoločensko-politická syntagma „**consilium et sapientia**“, čo značí, že sa tým myslelo na „*politickú a štátnickú múdrosť*“, teda múdrosť v svetskom ohľade. Takto to v svojom Latinsko-slovenskom slovníku v roku 1929 zaevidoval aj Alojz Wžentek, a to na s. 623). A v úvahe nad týmto klasickým spojením Hieronym logicky mohol ľahko prísť i na „spásnu“ myšlienku utvorenia podobnej, ale duchovne orientovanej syntagmy, ktorá by sa konštituovala ako pomyselný derivát latentnej syntagmy „**consilium et sipientia**“, teda s lexikálnou výpožičkou znenia múdrosti z Italy, ale iba na označenie pojmu **duchovnej múdrosti**, s metaforickým ponímaním znenia duchovného (ako schopnosti zvláštneho „videnia očami viery“). Práve v takomto zmysle to vyplýva z analýzy prvého verša spomenutého druhého dvojveršia.

Bol to artikulačne všeobecne známy jazykový jav uľahčovania výslovnosti, zvlášť v jazykovom povedomí prostého ľudu. Tento jav je v jazykovede známy ako asimilácia čiže spodobovanie ;hlások, keď (napríklad v slove sipientia) k hláske „s“, ktorá sa vyslovuje v prednej časti úst či jazyka, podľa totožnosti miesta artikulácie sa pridala i hláska „i“. Takto vznikla dvojica tzv. predojazyčných hlások „s+i“, ktorá zmenila klasickú podobu slova sapientia na sipientia,

No substantívum „sipientia“ už nie je plnovýznamovým podstatným menom, vyjadrujúcim múdrosť, ako ho malo v kontexte s Italou, ale iba odkazuje na múdrosť duchovnej sémantiky. A v takomto zmysle ho možno označiť za homonymickú, respektíve špecificko-historickú súčasť novodobej latinskej lexiky.

Toto substantívum bolo teda pomocne prevzaté len na vyjadrenie pojmu duchovnej múdrosti, v úzkom prepojení na už spomenutú svetskú múdrosť, obsiahnutú v slovnej dvojici „consilium et sapientia“. Má teda len vzťahový charakter, a to po ňom prebrali aj jeho deriváty (odvodeniny), čiže adjektíva „sapiens“ či „sipientes“ (v singulári alebo pluráli), ktoré iba označujú osoby, čo spadajú pod pojem duchovnej múdrosti (a nemusia to byť nejakí mudrlanti). No a vice versa, pri záporných adjektívach „insipiens“ či „insipientes“ ide o ľudí, čo nespádajú pod pojem duchovnej múdrosti, ale tiež vôbec nie sú to dajakí „pošetilci“, ako to čítame v českom texte, alebo „Nemúdri“, ako ich označili slovenskí biblisti, ešte aj v tom nedostatočne opravenom vydaní liturgického Lekcionára.

Jednako, žiaľ, aj náš na slovo vzatý lexikograf Alojz Wžentek, ktorý v svojom Latinsko-slovenskom slovníku uverejnil viacero významných indícií, na základe ktorých bolo možné prísť k takémuto chápaniu týchto prídavných mien, na 325. a 327. strane tohto slovníka sémanticky stotožnil výrazy **insapiens** a **insipiens** s *ekvivalentmi nerozumný, hlúpy* a substantívne ako **blázon** a **hlupák**. No i tu platí, že aj zručný majster tesár sa niekedy „utne“!

A preto v prípadnej reedícii tohto vzácneho slovníka všetky hore uvedené sklzy (lapsusy) treba odstrániť, alebo presunúť do poznámky na záver slovníka! Druhé vydanie tohto slovníka bolo by veľkým a mimoriadnym kultúrnym počinom pre generácie, ktoré už čoskoro prídu po nás! A práve takto nešťastne prekladali výraz „insipientes“ všetci doterajší prekladatelia, čomu sa svätý Hieronym chcel zo svojho povestné prísneho rešpektu príkazov evanjelia čo najrozhodnejšie vyhnúť. Napríklad:

„Visi sunt oculis **insipientium** mori“, ... :

- a) „Zdály se mrtvými očím **pošetilců** (český preklad z roku 1946);
- b) „**Nemúdri** sa nazdávali, že sú mŕtvi“ (slovenský Lekcionár);
- c) „Očami neprívržencov duchovnej múdrosti boli videní [len] umierať, „Oči neznalých duchovnej múdrosti ich videli [len] umierať“.

(Preklady pod bodom „c“ sú podľa biblicko-jazykových reflexií.)

Prekladatelia v prvých dvoch príkladoch okrem chyby preloženého vzťahového adjektíva „insipientium“ (čo je genitív plurálu od insipientes), teda tých, čo nespádajú pod pojem duchovnej múdrosti, ale nie ako „pošetilci“ či „Nemúdri“ (čo je len jemnejšie označenie „hlúpych“). Lebo to sú podľa veľkého „mravokárcu“ Hieronyma evanjeliovo hriechne výrazy.

Ale okrem týchto chýb doterajší biblisti asi nikdy nepočuli, že výraz „mori“ nie je „príčastie“ „mŕtvi“, čo prekladatelia zrejme preložili len tak „od oka“, ale je to nepravideľné sloveso (v neurčitku) „umierať“! Je totiž ono aj v tom už spomenutom hesle rehoľného rádu trapistov „Memento mori“, čo po slovensky znamená „**Pamätaj (že raz budeš) umierať!**“

Ako teda vidieť, i pri zmienke o tomto stredovekom mníšskom hesle možno aplikovať ideu tzv. *Intencie slovesného deja*, ktorá sa tvorí pri každej „väzbe sloviess neurčitkom“ a ktorá poslúžila i pri konjunktívnej konštrukcii šiestej prosby Otčenáša. Termín Intencia slovesného deja pochádza od Eugena Paulinyho a ako gramatickú kategóriu ju rozpracúval Ján Horecký.

Teda použitá konštrukcia tejto otčenášovej prosby nie je nejaká napochytr vymyslená syntaktická finta, ale má svoje opodstatnenie ako každá gramatická kategória, ktorá má svoj *obsah* i svoju *formu*. Tvorí sa teda pri každej väzbe sloviess neurčitkom. – Väzobným slovesom je v hore uvedenom prípade sloveso „dať“ (alebo nechať) a „neurčitkom“ je sloveso „zviest“.

V predchádzajúcej časti tejto štúdie čitateľ mohol prísť k poznaniu, že dojem rozdielnosti úrovne biblického textu nezávisí od toho, či bol napísaný v gréčtine alebo v latinčine. Lebo okrem základného postulátu, ktorým je Božie vnuknutie čiže „inšpirácia“, druhým a dôležitým komponentom nie je ani tak jazyk „sám osebe“, ale jeho gramaticko-syntaktické komponenty, vložené do autorského štýlu a kompozície. Preto je samozrejmé, že aj z dvoch alebo i viacerých jazykov môžu vyjsť obsahom tie isté texty, úplne rovnocennej úrovne. No treba zdôrazniť, že osobitnou súčasťou gramaticko-syntaktických komponentov literárneho štýlu autora je práve vpredu rozpracúvaná dvojica gramatickej kategórie slovesných tvarov– indikatívu (čiže oznamovacieho spôsobu), ale najmä konjunktívu, ktorý oproti indikatívu vyjadruje niečo, čo síce ešte neexistuje, ale čo by sa malo alebo mohlo uskutočniť.

Tu vzniklo nedorozumenie, najmä preto, že nie všetky jazyky majú tento gramatický tvar. Nemá ho ani gréčtina, ani nemčina, ba ani slovenčina. To však neznamená, že keď Gréci alebo Nemci konjunktív v svojej jazykovej výbave nemajú, nemohli by si ho zo svojich jazykových zdrojov sémanticky plnohodnotne nahradiť, hoci aj opisom. Všeobecne sémanticky môže tu poslúžiť obsah slovenskej častice „*nech*“.

A pozrime sa, aký je vlastne rozdiel medzi indikatívom a konjunktívom v konkrétnej výpovedi! Napríklad: v slovenskej otázke „aký som?“, *by* latinská podoba indikatívu znela „*quaenam sum?*“, *ale* v konjunktívnom tvare *by* znela „*quaenam sim*“. Lenže jej obsah by po slovensky znel „*aký by som mal alebo mohol byť?*“ A práve toto je prípad, keď nemeckí prekladatelia jeho nerešpektovaním celkom naruby obrátili zmysel Evanjelia podľa Jána (Jn 18, 37).

Hore označený text sa týka kľúčovej otázky, keď Pilát na svojsky pochopený výrok vyšetrovaného Mesiáša, že „jeho vladárstvo nie je z tohto

sveta“, odpovedal: „Tak predsa si vladár“ – ergo rex es tu“ ? A ako odpoveď na túto Pilátovu otázku Ježiš podľa nemeckého textu mal vraj dať túto (a nebojme sa to povedať) – hlúpu odpoveď: „Du sagst (recht), ich bin ein König“ (sám hovoríš, a správne, ja som kráľ).

Tragédia tejto nemecky citovanej vety väzí totiž v tom, že nemeckí biblisti túto vetu preložili síce správne, ale z nesprávne nimi korigovaného či skôr ideovo sprzneného znenia pôvodnej latinskej vety, a to na podobu: „Tu dicis, quia rex **sum** ego“ (ty [sám] hovoríš, že **som** vladár), keď pôvodné latinské znenie tejto vety, zrejme po Hieronymovej apretúre., určite znelo takto: „Tu dicis, quia rex **sim** ego“ (to [len] ty hovoríš, že *by som mal byť vladár*).

Nevedno presne, *kto a kedy* z tohto Ježišovho výroku odstránil konjunktív „*sim*“ a vložil doň indikatív „*sum*“. No autor tohto nerozumného (a možno i vedome záškodnícky chceného) činu obsah Ježišovej výpovede tým obrátil „hore nohami“. Lebo odstránením konjunktívu „*sim*“ z Ježišovej výpovede zanikla i celková modalita tejto Ježišovej výpovede, ktorá sa konfúzne zmenila na prítakávanie Pilátovmu stanovisku, čiže s faktickým odobrením nepravdy tohto Pilátovho výroku. A práve takýto nepravdivý výrok sa nemeckým prekladateľom, *incredibile dictu*, podarilo vložiť do Ježišových úst ako **spodstatnenej Pravde!**

Preto tu treba povedať, že nemeckí prekladatelia, ako i všetci ich inonárodní prívrženci svojím príklonom ku gréčtine a odklonom od Hieronyma a jeho latinčiny v podstate nefandia gréčtine, (ani nemčine), ako by si azda mohli myslieť, no skôr s'aby iba kvitovali hlúposť, keď ktosi z odporcov latinskej Vulgaty vetu z Evanjelia podľa Jána (Jn 18, 37) „Tu dicis, quia rex **sim** ego“, vierolomne, a či len z nevedomosti zmenili na „Tu dicis, quia rex **sum** ego“ a vložili aj do Vulgaty, ktorá v ostatnom vydaní z roku 1946 vyšla i s touto chybou. A je namieste otázka, či tento defekt tam netrčí už viac než 500 rokov, keď latinská Biblia prvýkrát vyšla tlačou!“!

Takže tento pľuhavý nešvár bude treba z Hieronymovej Vulgaty odstrániť čo najskôr, aby sa už ďalšie jej vydania konečne vyhli tejto priam sírou páchnucej deformácie tohto posvätného textu!

A práve tento prípad možno použiť ako ukážku deštrukcie nemeckého textu, ktorá vyplynula z nerešpektovania latinského konjunktívu v nemeckom texte Ježišovej odpovede na Pilátov výrok: „Ergo rex es tu“ (tak predsa si kráľ). Ale táto nemecká odpoveď je svojou nepresnosťou dvojnásobne skreslená, čo je na príslovečnú nemeckú precíznosť veľmi zarážajúce! Pilát totiž ako sudca položil vyšetrovanému Ježišovi otázku, ktorú citoval zo židovského udania, že Ježiš sa vydával za „vladára“ Židov, čo v tom čase platilo ako útok na územnú celistvosť Rímskej ríše. A takýto delikt sa vždy stíhal trestom smrti. A toto židovská Veľrada chcela dosiahnuť „za každú cenu“!

Preto termín „král“, ktorý nemeckí biblisti naskrze nepremyslene vložili do Pilátových i Ježišových úst, bol nielen právne od veci, ale i historicky zmätočne pomýlený čin. A ako Židia, tak i Pilát mohli tu použiť iba termín „rex“, ktorý v tom čase uvádzal i hrdelnú kauzu Ježišovho udania židovskou Veľradou a meno **kráľ** sa zaviedlo až po roku 815, teda po smrti posledného cisára Rímskej ríše Karola Veľkého („Karla“ der Grosse)!

A túto zámenu pojmu „vladár“ za azda honosnejší, a teda i prítťažlivejší titul *kráľ* v tom čase (prvé desaťročia n. l.) mohol tu zmätočne podstrčiť vari len Rohatý. Lenže oveľa prirodzenejším subjektom takejto časovo hlúpej anticipácie pojmu „král“ mohli byť aj autori tohto nemeckého textu, totiž: Konstantin Rösch (Das Neue Testament, 1940) a Fritz Tillmann (1962).

Hlavným adjuvantom v tejto úchyľke, ktorá sa votrela do biblického textu, bola a ešte stále je, pomerne nízka úroveň poznania evanjeliových súvislostí k tejto téme a dráme ľudského vykúpenia z prvotného hriechu, a azda len slabá znalosť latinčiny a historických reálií biblistov. V mojom veku blížiacej sa tesnej „nonaginty“ v hľadaní pôvodcu nerozumnej zámeny konjunktívu „sim“ za deštrukčne aplikovaný indikatív „sum“ v hore citovanej vete, som odkázaný už len na domáce bibliografické pomôcky a internet. Ale skúmať archívne dokumenty vo vatikánskych a iných archívoch, napríklad rukopis Hieronymovej apretúry Nového zákona, mohol by sa podujat pracovník aspoň o 30 rokov mladší odo mňa.

Ide o kontrolu rukopisného textu, ktorý apretoval Hieronym a z ktorého sa pravdepodobne okolo roku 1455 vysádzalo i prvé Gutenbergovo vydanie latinskej Biblie. A autorstvo tejto zmeny možno zatiaľ najskôr pripísať Gutenbergovmu apretorovi. Lebo teraz je viac-menej istá len jedna vec, že v Ježišovej odpovedi, či je „vladárom“, aj keď tento raz už nie v spojitosti so „Židmi“, na čo sa Pilát pýtal v prvej otázke vyšetrovacieho procesu, a Ježiš to „expressis verbis“, teda rozhodne poprel so slovami, že ak by jeho vladárstvo malo byť „z tohto sveta, jeho služobníci by sa určite bili, aby sa nedostal do rúk Židov“.

Lebo z týchto Ježišových slov mohlo byť Pilátovi jasné iba odmietnutie jeho židovského, teda konkrétneho vladárstva, ale na potenciálne znejúce vladárstvo, ktoré vyplývalo z Ježišových výrokov o vladárstve „nie z tohto sveta“ (non de hoc mundo) či ešte v oveľa tajomnejšom poňatí, že jeho vladárstvo *non est „hinc“*, čo je latinská príslovka s miestnym i časovým významom. Preto nemeckí biblisti ju nemohli preložiť presne, keďže jej pripisovali iba miestny význam (napr. daher, stadialto), čo od nich potom prebrali aj slovenskí biblisti !

Zvláštnosťou tejto latinskej príslovky ešte navyše je, že oba významy – miestny i časový, vyjadruje spojené, čomu asi ani Pilát veľmi nerozumel, a tým menej nemeckí biblisti, od ktorých slovenskí biblisti nekriticky všetko tiež preberali (asi preto, že to bolo z gréčtiny)! Pilát teda musel zostať bez konkrétnejšieho vysvetlenia a odpovede. Ježiš totiž svoju účasť v tomto

súdnom dialógu mohol pokladať ako jednu zo svojich záverečných katechéz, pri ktorej nemal na mysli Piláta, ale svojich učeníkov, ktorej dokončenie rezervoval len pre nich a svojich perspektívnych vyznávačov.

Preto súdený Mesiáš-Ježiš na Pilátovu otázku „Tak predsa si vladár?“ (Ergo rex es tu) mohol dať odpoveď len v zmysle zápornej a časovo-miestnej latinskej príslovky „hinc, ktorá je vlastne sémantiky tak vzácne zhodná so slovanským príslovkovým úslovím „tu a teraz“ (česky „tady a teď“)! Lebo Ježiš túto spomenutú „katechézu“ mohol dokončiť až po svojom z mŕtvych vstaní, ako dar od Otca za odčinenie urážky Božskej spravodlivosti, ktorej zadost'učinenie mohol dať iba Ježiš ako človek a Boh, teda Bohočlovek. Ved' ľudstvo pred spodstatnenou Pravdou, ktorou je Boh, dalo v raji za pravdu individuu, ktoré splodilo „Lož“ (Jn 8, 44).

Ale skutočnosť bola taká, že Ježiš aj ako absolútna dôslednosť, tesne pred svojim umučením vec svojho „vladárstva“ ešte nemohol pokladať za skutočnú (na rozdiel od vpredu citovaných nemeckých biblistov, ktorým to „ich gréčtina“ zhovievavo asi umožňuje!!). Ved' Ježiš až po svojom z mŕtvych vstaní ako najdôležitejšiu informáciu pokladal za potrebné uzavrieť a dať odpoveď i na otázku o svojom vladárstve. Lenže Pilát ani tento raz nebol jej adresátom! Ježiš čo najskôr to chcel oznámiť len svojim jedenástim učeníkom, teda len tým pravým adresátom tejto kľúčovej informácie, že „bola mu daná všetka moc na Nebi i na Zemi“, ako o tom referuje podrobnejšia správa v Evanjeliu podľa Matúša (28, 18).

A aspoň tu by sme si mohli poslúžiť aj nemeckým príslovím, že ak je koniec dobrý, všetko je dobré (Ende gut, alles gut). Lenže i to najvýstižnejšie príslovie má len relatívnu platnosť, keď práveže zásluhou sľušovaného textu nemeckej Biblie k tejto otázke ešte stále väzime v traume čias nášho vykúpenia. Ved' rokom 2018 sa zavŕšilo viac než 560 rokov diabolskej infiltrácie Biblie - Vulgaty, s ponižujúcou prezentáciou samého Ježiša Krista, ako o tom už bola reč vpredu.

Lenže až v závere tejto štúdie som zacítil výraznejší podnet prečítať si aj vstupnú poznámku F. Tillmanna k svojmu nemeckému prekladu „des Neuen Testamentes“ z roku 1962, kde ma upútala najmä táto veta: „Die Übersetzung basiert auf dem griechischen Urtext, berücksichtigt aber auch den Text Vulgata.“ (Preklad sa zakladá na pôvodnom gréckom Texte, ale s prihliadnutím aj na text Vulgaty.) Lebo o čom som mal doteraz iba neisté tušenie, týmto priznaním sa mi potvrdilo ako otrasná skutočnosť!

Akési nahlúple, a či skôr záškodnícke individuum vpredu kritizovanú zámenu konjunktívu „sim“ na indikatív „sum“. Ide teda o spotvorenú vetu iba vpašovanú do Vulgaty, označenú ako Jn 18, 36-37 : *Tu dicis, quia rex sum ego*, ktorá spod Hieronymovho „stylusu“ vyšla ako: *Tu dicis, quia rex sim ego!* Čiže v tej spotvorenej vete so „sum“ vyšetrovaný Ježiš na Pilátovu otázku –Tak predsa si vladár (resp. kráľ) súhlasne pritakáva: *Tak je, ako hovoríš, som vladár*, ale v tej druhej, so „sim“ Ježiš oponuje: *Ty hovoríš,*

že by som mal byť... Jednoznačné stanovisko si v tejto otázke podáva A. Wžentek vo svojom Latinsko-slovenskom slovníku v súvislosti so spojkou „*quia*“, pri ktorej uvádza, že sa používa *s indikatívom*, ale „na označenie cudzieho mienenia *s konjunktívom*“.

Pápež Pius XII. roku 1944 nariadil síce revíziu Vulgáty, aby sa pri novom vydaní v roku 1946 prípadné chyby odstránili. Ale poverení cenzori – P. Albert Colunga O. P. a Dr. Laurentio Turrado, profesor Svätého písma na Univerzite v Salamanke, zrejme jazykovú stránku tohto vydania neboli schopní ustrážiť. Takže podstatná jazyková chyba, ktorú sa tu pokúšam reklamovať, viac než 560 rokov od prvého vydania tlačou, nadobudla už aj domovské právo v Hieronymovej Vulgate, s nie veru najpriaznivejším vysvedčením pre konkrétne kruhy vatikánskeho, ale nielen vatikánskeho duchovenstva.

A je reálne nebezpečenstvo, aby to nebolo ešte ďalších 560 rokov!

J. Ch. R.

